

ข้อสังเกตต่อร่างพระราชบัญญัติการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย พ.ศ.

ร่างพระราชบัญญัติการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย พ.ศ..... มี 5 หมวด
รวมทั้งหมด 44 มาตรา ได้แก่

- 1) หมวด 1 บททั่วไป มาตรา 6 – 9
 - 2) หมวด 2 การขับเคลื่อนการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย มาตรา 10 – 19
 - 3) หมวด 3 คณะกรรมการ มาตรา 20 – 32
 - 4) หมวด 4 สำนักเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย มาตรา 33 – 35
 - 5) หมวด 5 กองทุน มาตรา 36 – 39
- และบทเฉพาะกาล ตั้งแต่มาตรา 40 - 47

ร่างพระราชบัญญัติกำหนดให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ (ร่างมาตรา 4) และมี
เนื้อหาที่สำคัญโดยรวมดังนี้

1. ให้การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นวาระแห่งชาติ และเป็นส่วน
หนึ่งในยุทธศาสตร์ชาติ (ร่างมาตรา 5)
2. กำหนดวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (ร่างมาตรา 6)
3. ให้มีแผนแม่บทในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นแผนหลักในการ
ดำเนินงาน โดยต้องมีหลักสูตรและการดำเนินการในประเด็นที่กำหนด (ร่างมาตรา 7) โดย
คณะกรรมการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นผู้จัดทำขึ้น และเสนอต่อ
คณะรัฐมนตรี (ร่างมาตรา 8)
4. กำหนดการขับเคลื่อนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของหน่วยงานที่
เกี่ยวข้อง (ร่างมาตรา 9 - ร่างมาตรา 18)
5. ให้มีจัดตั้งคณะกรรมการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยขึ้นและกำหนด
กรอบอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดังกล่าว (ร่างมาตรา 19 - ร่างมาตรา 31)

6. ให้มีสำนักเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และกรอบอำนาจหน้าที่ของสำนักงานดังกล่าว (ร่างมาตรา 32-ร่างมาตรา 34)
7. จัดตั้งกองทุนเพื่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (ร่างมาตรา 35-ร่างมาตรา 38)
8. บทเฉพาะกาล (ร่างมาตรา 39-ร่างมาตรา 44)

ส่วนที่ 1 : เหตุผลในการตราร่างพระราชบัญญัติการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย พ.ศ.....

จากเหตุผลตามร่างพระราชบัญญัติ สามารถระบุได้ดังนี้

- เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- เพื่อให้ประชาชนมีสำนึกความเป็นพลเมือง โดย
 - มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ
 - มีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
 - มีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การตัดสินใจทางการเมือง และกิจกรรมทางการเมือง
 - รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกัน
 - ใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชามติโดยอิสระปราศจากการครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด
- เสริมสร้างให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ของตน ตามหลักการของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 78¹ และมาตรา 258 ก.² เพื่อพัฒนาคนในชาติให้มีความ

¹ รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับ การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ด้านต่างๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใด บรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน

² มาตรา 258 ให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างน้อยในด้านต่างๆ ให้เกิดผล ดังต่อไปนี้ ก. ด้านการเมือง (1) ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์

พร้อมในการแก้ไขปัญหาของประเทศและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

ทั้งนี้การจะพัฒนาคนไทยให้มีคุณสมบัติดังกล่าวได้นั้น ทุกภาคส่วนของสังคมต้องร่วมกันบ่มเพาะ ปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติที่อิงตามหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย

ดังนั้น เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องดำเนินการขับเคลื่อนเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างมีระบบมีแผนงานและทิศทางเดียวกัน อันจะทำให้การขับเคลื่อนมีพลังสามารถเปลี่ยนแปลงคนไทยทั้งประเทศได้จึงจำเป็นต้องมีแผนแม่บท เพื่อ

- วางแนวทางและกลไกการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม
- บูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสม
- มีกระบวนการสร้างนักการเมืองที่ดีและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง ทัวถึง และความเหมาะสมกับประชาชนในแต่ละกลุ่มวัยและกลุ่มอาชีพ และมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชน

ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองรวมตลอดทั้งการตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐ รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกัน และให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้ง และออกเสียงประชามติ โดยอิสระปราศจากการครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด (2) ให้การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองเป็นไปโดยเปิดเผย และตรวจสอบได้ เพื่อให้ พรรคการเมืองพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชนซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกัน มีกระบวนการ ให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบอย่างแท้จริงในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง และการคัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต และมีคุณธรรมจริยธรรม เข้ามาเป็นผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม (3) มีกลไกที่กำหนดความรับผิดชอบของพรรคการเมืองในการประกาศโฆษณานโยบาย ที่มีไว้วิเคราะห์ผลกระทบ ความคุ้มค่า และความเสียอย่างรอบด้าน (4) มีกลไกที่กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ของตน (5) มีกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองโดยสันติวิธีภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ทั้งนี้ โดยมีคณะกรรมการทำหน้าที่กำหนดนโยบายและกำกับดูแลการขับเคลื่อนแผนแม่บท และมีหน่วยงานรองรับภารกิจของคณะกรรมการและทำหน้าที่ประสานการขับเคลื่อนแผนแม่บทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สัมฤทธิ์ผล

ส่วนที่ 2 : ข้อสังเกตต่อการใช้ถ้อยคำในร่างพระราชบัญญัติ

1. ร่างมาตรา 6 กำหนดให้คณะรัฐมนตรี “สนับสนุน” ให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องดำเนินการเสริมสร้างวัฒนธรรมการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องนั้น ถ้อยคำว่า “สนับสนุน” มิได้มีการระบุแน่ชัดว่าให้คณะรัฐมนตรีดำเนินการอย่างไรจะมีลักษณะเป็นการสนับสนุนเพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวสำเร็จ
2. การกำหนดให้ “การเสริมสร้างวัฒนธรรมการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นวาระแห่งชาติ” ในร่างมาตรา 6 และร่างมาตรา 10 มีความซ้ำซ้อนกัน
3. ร่างมาตรา 7 กำหนดวัตถุประสงค์การเสริมสร้างวัฒนธรรมการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในลักษณะพรรณนาความ ทำให้เข้าใจได้ยาก ควรบัญญัติในลักษณะข้อย่อยหรือเป็นอนุมาตรา ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 258 ก. ซึ่งกำหนดไว้เป็นข้อย่อย
4. ร่างมาตรา 12 “ให้สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ส่วนราชการในรัฐสภา” คำว่า “ส่วนราชการในรัฐสภา” ไม่จำเป็นต้องกำหนดไว้เพราะเพียงแต่ถ้อยคำ “สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร” ก็มีความหมายครบถ้วนแล้ว
5. ในร่างมาตรา 20 มีข้อสังเกตเรื่องการกำหนดตำแหน่ง
 - “อธิการบดีมหาวิทยาลัย” นั้น มิได้กำหนดว่าเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐหรือเอกชน
 - “องค์กรวิชาการอื่น” หมายความว่าถึงองค์กรลักษณะอย่างไร
 - “หน่วยงานด้านสื่อสารมวลชน” จะหมายความเฉพาะหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชน และมีลักษณะอย่างไร
 - “บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ” หมายรวมทุกตำแหน่งอันได้แก่ ตำแหน่งอาจารย์ เป็นต้นไปหรือไม่

ส่วนที่ 3 : ข้อสังเกตเชิงเนื้อหาต่อร่างพระราชบัญญัติ

1. การที่ร่างมาตรา 10 ได้กำหนดให้มีการยกระดับการขับเคลื่อนการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นวาระแห่งชาติที่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ต้องให้การสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร หรือดำเนินการอื่นใดเพื่อให้การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยบรรลุผลสำเร็จ โดยให้คำนึงถึงเรื่องต่างๆ ที่กำหนดไว้ใน (1)-(3) นั้น ในทางปฏิบัติจะทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการไปในแนวทางดังกล่าวได้เพียงใด เนื่องจากข้อความในมาตรานี้มีลักษณะ “บังคับ” ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณ บุคลากร และดำเนินการอื่นใดซึ่งอาจไม่สอดคล้องหรือซ้ำซ้อนกับแผนดำเนินการที่มีอยู่แล้ว และคณะกรรมการตามร่างพระราชบัญญัตินี้ จะสามารถดำเนินการโดยลำพังอาศัยแต่เพียงบทบัญญัติดังกล่าวคงเป็นไปได้ยาก
2. บทบัญญัติในร่างมาตรา 9 โดยรวมเป็นเรื่องการกำหนดให้คณะกรรมการดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับแผนแม่บท แต่ในวรรคสาม ได้มีการกำหนดให้คณะกรรมการอาจจัดให้มีการศึกษา วิจัย หรือสนับสนุนการวิจัย หรือจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างวัฒนธรรมการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้สัมฤทธิ์ผล อันเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการซึ่งกำหนดไว้ในร่างมาตรา 26 (5) ซึ่งมีเนื้อหาเช่นเดียวกัน เช่นนี้ ควรกำหนดเนื้อหาดังกล่าวไว้แต่เพียงใน ร่างมาตรา 26 (5) เพื่อมิให้เกิดความซ้ำซ้อน
3. ร่างมาตรา 11 กำหนดให้คณะกรรมการปฏิรูปประเทศตามกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ จัดทำแผนการปฏิรูปประเทศ โดยต้องเป็นไปในแนวทาง ตาม (1)-(5) ของร่างมาตรา 11 ทั้งนี้ ในปัจจุบัน คณะกรรมการปฏิรูปประเทศได้ดำเนินการจัดทำแผนการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองเรียบร้อยแล้วก่อนที่ร่างพระราชบัญญัตินี้จะมีการตราขึ้น ซึ่งอาจมีรายละเอียดที่แตกต่างกันบ้าง เช่น ในร่างมาตรา 11 (3) กำหนดให้รัฐสภา กระทรวงศึกษาธิการ และคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นหน่วยงานรับผิดชอบด้านการให้การศึกษา เรียนรู้ และการปลูกฝังเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และใน (5) ให้คณะรัฐมนตรีจัดหรือสนับสนุนให้หน่วยงานตาม (3) ดำเนินการให้มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและทั่วถึงเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง แต่ในแผนการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองได้ระบุหน่วยงานอื่นๆ ให้ทำหน้าที่ดังกล่าวร่วมด้วย³ อาทิ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สถาบันพระปกเกล้า รวมถึงภาคเอกชน

³ แผนการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองฉบับเต็ม หน้า 11-17

และพรรคการเมือง เช่นนี้ อาจมีปัญหาในการตีความว่าหากคณะรัฐมนตรีจะจัด หรือให้ความสนับสนุนหน่วยงานอื่นๆ นอกจากที่ร่างมาตรา 11 (3) กำหนดไว้จะสามารถดำเนินการได้เพียงใด

4. ร่างมาตรา 21 กำหนดให้มีกรรมการโดยตำแหน่งจากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คือ ประธานรัฐสภาเป็นประธานกรรมการ รองประธานรัฐสภาเป็นรองประธานกรรมการ และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรเป็นกรรมการ อาจมีปัญหาในการดำเนินงาน กรณีไม่มีสภาผู้แทนราษฎรและยังไม่ได้จัดให้มีการเลือกตั้ง ซึ่งจะมีผู้ทำหน้าที่ได้แต่เพียงรองประธานรัฐสภา ซึ่งโดยตำแหน่งมาจากผู้ที่เป็นประธานวุฒิสภา แต่เพียงผู้เดียวเท่านั้นและอาจมีปัญหามากขึ้นหากกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงที่ต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการตามมาตรา 20 (4) ในช่วงเริ่มแรกตามบทเฉพาะกาล ซึ่งบัญญัติไว้ในร่างมาตรา 40 ที่ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 90 วันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ
5. ร่างมาตรา 20 (4) ได้กำหนดให้มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 14 คน ซึ่งกรรมการอันประกอบด้วยประธานรัฐสภา รองประธานรัฐสภา และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้พิจารณาโดยคัดเลือกจากกลุ่มบุคคลที่กำหนดไว้ใน (4) คือ
 - บุคคลผู้เคยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภา รัฐมนตรี ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร หรือผู้เคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญอื่น จำนวนสี่คน
 - บุคคลผู้เคยดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยหรือผู้เคยดำรงตำแหน่งผู้บริหารองค์กรอิสระ หรือองค์กรทางวิชาการอื่น จำนวนสี่คน
 - บุคคลผู้เคยดำรงตำแหน่งผู้บริหารหน่วยงานด้านการสื่อสารมวลชน หรือผู้เคยดำรงตำแหน่ง นายกสมาคมวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน จำนวนสามคน
 - บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ หรือผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ ด้านการพัฒนาการเมือง การพัฒนาประชาธิปไตย การสร้างสำนึกความเป็นพลเมือง หรือการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย จำนวนสามคน

เมื่อพิจารณาข้อกำหนดจะเห็นได้ว่า มิได้มีการกำหนดสัดส่วนของคุณลักษณะของบุคคลที่เข้าข่ายจะถูกคัดเลือกได้ในแต่ละกลุ่มว่าจะมีจำนวนเท่าใด ทำให้อาจเกิดกรณีมีเพียงผู้เคยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หรือผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร เป็นกรรมการในกลุ่มนี้ นอกจากนี้ กลุ่มของผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเมืองนั้น ในร่างมาตรา 20 กำหนดประเภทความเชี่ยวชาญไว้ 4 ประเภท คือ 1) ด้านการพัฒนาการเมือง 2) การพัฒนาประชาธิปไตย 3) การสร้างสำนึกความเป็นพลเมือง และ 4) การสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย แต่ได้กำหนดจำนวนกรรมการไว้เพียงสามคน เช่นนี้ ย่อมเป็นไปได้ที่จะไม่อาจได้กรรมการที่มีความรู้ความสามารถครบถ้วนและหลากหลายดังที่ร่างพระราชบัญญัตินี้ต้องการ

6. การพิจารณาตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามร่างมาตรา 20 (4) ได้กำหนดแต่เพียงคุณลักษณะของผู้ที่อาจได้รับการพิจารณาแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ แต่มิได้ระบุว่าจะมีกระบวนการให้ได้มีรายชื่อของผู้ที่มีคุณลักษณะที่จะสามารถได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอย่างไร โดยเมื่อพิจารณาจากอำนาจหน้าที่ของสำนักเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งในร่างมาตรา 34 ได้กำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ตาม (1) รับผิดชอบกิจการทั่วไป งานธุรการ และงานวิชาการเพื่อสนับสนุนและรองรับภารกิจของคณะกรรมการฯ เท่านั้น จึงควรระบุหน้าที่ในการจัดทำรายชื่อของผู้มีคุณลักษณะที่จะสามารถได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิไว้โดยเฉพาะ ด้วยเนื่องเพราะการดำเนินการดังกล่าวมิใช่การดำเนินงานเพื่อรองรับกิจการทั่วไป หรืองานธุรการของคณะกรรมการที่จะต้องจัดตั้งขึ้นตามร่างมาตรา 20
7. ร่างมาตรา 27 ได้กำหนดให้คณะกรรมการอาจตั้งคณะอนุกรรมการคณะต่างๆ เพื่อทำหน้าที่พิจารณาศึกษาหรือปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนแผนแม่บทในเรื่องต่างๆ โดยมีได้กำหนดให้เป็นคณะอนุกรรมการประจำ หากแต่เป็นอนุกรรมการที่ต้องดำเนินการกิจการตามที่ได้รับมอบหมาย และเมื่อคณะกรรมการพิจารณารายงานผลการดำเนินงานของอนุกรรมการนั้นได้เสร็จสิ้นแล้ว ให้คณะกรรมการยุบเลิกคณะอนุกรรมการได้ ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับคณะกรรมการที่ปรึกษา ซึ่งคณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งได้ตามร่างมาตรา 29 มีลักษณะเป็นการถาวร เช่นนี้ การดำเนินงานของคณะอนุกรรมการในระยะยาวอาจมีปัญหาในด้านความต่อเนื่องในการดำเนินการได้
8. ร่างมาตรา 31 กำหนดให้มีสำนักงานเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นส่วนราชการภายในสำนักงานเลขาธิการผู้แทนราษฎรตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการฝ่ายรัฐสภา ทำให้หน่วยงานที่จะจัดตั้งขึ้นดังกล่าว มีลักษณะเป็นเพียงหน่วยงานย่อยในสำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร แต่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการดูแลแผนแม่บทเพื่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันเป็นวาระแห่งชาตินั้น อาจทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติการกิจการติดต่อประสานงานที่ต้องเสนอตามลำดับสายการบังคับบัญชา และมีข้อจำกัดด้านการบริหารงบประมาณเงินอุดหนุน ซึ่งจะได้รับการจัดสรรโดยคณะรัฐมนตรีผ่านสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เช่นนี้ อาจต้องพิจารณาถึงการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะที่มีความเป็นอิสระ มีสถานะเป็นนิติบุคคล มากกว่าเป็นเพียงหน่วยหนึ่งในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
9. เพื่อให้การดำเนินการตามร่างพระราชบัญญัตินี้เกิดผลได้ทันการณ์ ควรกำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานในแต่ละกรณีที่บทเฉพาะกาลได้กำหนดไว้ เพื่อเป็นการเร่งรัดให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการ โดยเฉพาะ การดำเนินการจัดทำหลักสูตรตามมาตรา 46 ซึ่งต้องใช้กับสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาทุกแห่ง
